

ШЕПЕТІВСЬКИЙ ОКРУГОВИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1920-х – ПОЧАТКУ 1930-х рр.: АРХЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті на підставі широкого кола архівних матеріалів розглядається науково-дослідна діяльність співробітників Шепетівського округового краєзнавчого музею впродовж другої половини 1920-х рр. – початку 1930-х рр. в галузі археології. Подаються відомості про розвідки та розкопки на Шепетівщині, які проводились за участі С. С. Гамченка, В. І. Кочубея, М. Д. Савіцького.

Ключові слова: музейна археологія, Шепетівський краєзнавчий музей, археологічні дослідження, В. І. Кочубей, М. Д. Савіцький, УСРР.

Музейна археологія радянської України 1920-х – початку 1930-х рр. – це специфічний різновид науково-дослідної діяльності музеїв, який передбачав організацію і проведення польових досліджень, лабораторно-камеральне опрацювання здобутих матеріалів, введення їх до наукового обігу, використання в експозиційній діяльності музейної установи. Загальна кількість музеїв, що були долучені до розвитку вітчизняної археології у міжвоєнний період коливалась в межах 50–60 музейних закладів. Важливе місце серед них посідав і Шепетівський округовий краєзнавчий музей – потужний осередок різнопланових краєзнавчих досліджень регіону.

Історія створення і функціонування Шепетівського округового краєзнавчого музею, а також основні віхи життя директора установи В. І. Кочубея висвітлені у наукових розвідках В. Г. Берковського [1; 2] і В. А. Нестеренка [21]. Водночас археологічна діяльність установи не була предметом окремого дослідження.

Метою даної роботи є дослідження розвитку польової археологічної діяльності Шепетівського краєзнавчого музею і визначення місця й ролі цієї інституції у становленні археологічної науки України у другій половині 1920-х – на початку 1930-х рр.

Шепетівський краєзнавчий музей був заснований у Славути у жовтні 1926 р. До складу установи увійшли відділи: природничий (з підвідділами геологічним, ентомологічним, орнітологічним, дендрологічним, зоологічним), соціально-економічний (з підвідділами кустарним і промисловим) і культурно-історичний (з підвідділами археологічним, історичним, нумізматичним, художнім, шиття, рукописів та друку) [1; С. 182-183]. Впродовж своєї доволі нетривалої історії музей кілька разів переносився не лише з одного приміщення до іншого (зазвичай менш пристосованого), але змінював і місто розташування. Зокрема, у 1928 р. було підняте питання про перенесення його зі Славути у Шепетівку, що й було реалізовано у 1929 р. Байдуже ставлення місцевої влади Шепетівки до музею спонукало Наркомат освіти Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР) (з 1937 р. Українська Радянська Соціалістична Республіка – УРСР) прийняти постанову про переведення установи до Старокостянтинова, проте вирішення цього питання було призупинено у 1930 р. У 1931 р. внаслідок ліквідації Шепетівської округи музей отримав статус міжрайонного. Подальша доля музею майже не відбилась у архівних документах. У газеті «Більшовицька правда» (Вінниця) від 2 червня 1935 р. є повідомлення про надходження у зв'язку з закриттям музею у Шепетівці всіх його експонатів з геології, археології, а також картин до обласного історичного музею у Вінниці [23]. У бюджетній відомості за 1938 р. зазначається, що з обласного бюджету виділено 23 тис. карб. на фінансування двох культурно-освітніх закладів – Славутського і Заславського музеїв [1; с. 187-189]. Штат Шепетівського музею складався з двох працівників – директора/завідувача і лаборанта/наукового працівника, які здійснювали всю науково-дослідну, науково-технічну, політосвітню роботу, а також виконували адміністративно-господарські функції. Ці посади посідали відповідно В. І. Кочубей і М. Д. Савіцький.

В. І. Кочубей народився у 1888 р. у с. Жижниківці на Шепетівщині в селянській родині. У 1905 р. закінчив учительську семінарію, з 1906 р. працював вчителем початкових і старших класів. Впродовж 1908-1913 рр. навчався в учительському інституті. У 1919-1922 рр. служив у Червоній армії. З жовтня 1923 р. почав працювати вчителем професійно-технічної школи у Славути. Свої краєзнавчі студії В. І. Кочубей розпочав ще під час навчання у семінарії, брав участь у роботі Волинського наукового товариства дослідників, публікував краєзнавчі розвідки у періодичних виданнях. Впродовж 1922-1926 рр. він утворив низку краєзнавчих товариств у населених пунктах Шепетівської округи, налагодив наукові контакти з Волинським науково-дослідним музеєм, Всеукраїнським археологічним комітетом (ВУАК), Київської краєвою інспектурою по охороні пам'яток культури тощо. З жовтня 1926 р. В. І. Кочубей виконував обов'язки директора утвореного за його ініціативи Шепетівського музею у Славути [2].

М. Д. Савіцький народився у 1897 р. в родині службовця. З 1907 р. навчався в Київській 7-й гімназії, яку закінчив у 1915 р. Впродовж 1915-1917 рр. працював по найму в Києві у різних установах на нештат-

них посадах і давав приватні лекції. У 1918 р. подав заяву про вступ на математичний факультет Одеського університету для продовження освіти, але через складнощі залізничного зв'язку з Одесою поїхати туди не зміг. У 1918 р. працював у Житомирі реєстратором продовольчого відділу міської управи, потім – рахівником ошадкаси, впродовж 1919-1920 рр. працював у Житомирській військово-архівній комісії колишнього Південно-Західного фронту на посаді завідуючого історичним відділом. З 1 грудня 1920 р по 1 листопада 1930 року викладав математику в старших класах трудшкіл Славуті, а у 1928/29 і 1929/30 учбових роках, крім того, викладав математику у Вечірній робітничій школі Славуті. З 1930 р. викладав математику на Шепетівському вечірньому робітничому факультеті при Житомирському сільськогосподарському інституті технічних культур. Водночас у 1921 р. був інспектором Волинської губернської лісозаготовчої інспекції та завідуючим відділом народівити Славутського Волревкому, у 1922 р. завідував Славутською 7-річною трудшколою, у 1923-1925 рр. був помічником завідуючого 7-річною трудшколою. З 1931 р. перебував позаштатним інспектором Шепетівського райвідділу народівити.

У 1922 р. М. Д. Савицький був секретарем Славутського повітового правління спілки «Робос» (професійної організації працівників освіти), впродовж 1925-1930 рр. був членом Славутського Райкому спілки «Робос», а у 1926/27 р. виконував обов'язки відповідального секретаря того ж Райкому.

У травні 1925 р. М. Д. Савицький був обраний членом-секретарем краєзнавчого гуртка Славутського району, з 20 вересня 1925 р. – членом-секретарем Ради краєзнавчого музею при Славутському районному сільбудинкові і членом економічної секції Ради. З 1 жовтня 1926 р. почав працювати лаборантом/науковим робітником Шепетівського краєзнавчого музею [16; Арк.3-3зв.].

У проведенні археологічних і мистецтвознавчих досліджень, у виконанні планів в царині науково-дослідної роботи співробітникам Шепетівського краєзнавчого музею значну допомогу надавав ВУАК. З середини 1920-х рр. ВУАК виступав як консолідуюча науково-організаційна установа у галузі археології загальнореспубліканського значення. ВУАК взяв на себе функцію пов'язати «периферію з центром», систематизувати проведені післяреволюційні дослідження на місцях і спрямувати науковий пошук у загальнодержавних масштабах. Фактично саме ВУАК впродовж другої половини 1924 – першої половини 1925 рр. видавав дозвіл на проведення досліджень – відкритий лист або ж мандат [22; с. 70]. Ситуація з видачею дозволів змінилася з утворенням у 1926 р. Інспектури охорони пам'яток культури Укрнауки НКО. З цього часу ВУАК «не провадив безпосередньої адміністративної роботи охорони пам'яток культури, виконуючи в цих справах лише вищі науково-консультативні функції... всі дозволи чи заборони на право археологічних розкопів, обмірів, розчистки, реставрації та ремонту пам'яток культури [починає видавати] НКО по Укрнауці за науковим висновком ВУАКу...» [6]. Проте зміна адміністративних функцій суттєво не вплинула на статус ВУАК як науково-координаційного центру археологічних досліджень. Дозвіл надсилався досліднику й після проведення археологічних робіт разом із науковим звітом повертався до канцелярії ВУАК. Подібний документ на про-

ведення досліджень директором Шепетівського округового краєзнавчого музею зберігся у фондах наукового архіву Інституту археології (рис. 1) [17].

Координація археологічних і мистецтвознавчих досліджень здійснювалась також за допомогою інституту уповноважених ВУАК «по вивченню пам'ятників старовини та культури», зокрема В. І. Кочубей був призначений на цю посаду 15 жовтня 1926 р. [11].

Проведення археологічних досліджень вимагало відповідних коштів. Тож доволі актуальним завданням, що його намагалися вирішити співробітники ВУАК задля сприяння археологічним дослідженням Шепетівщини, була допомога музею в отриманні коштів на

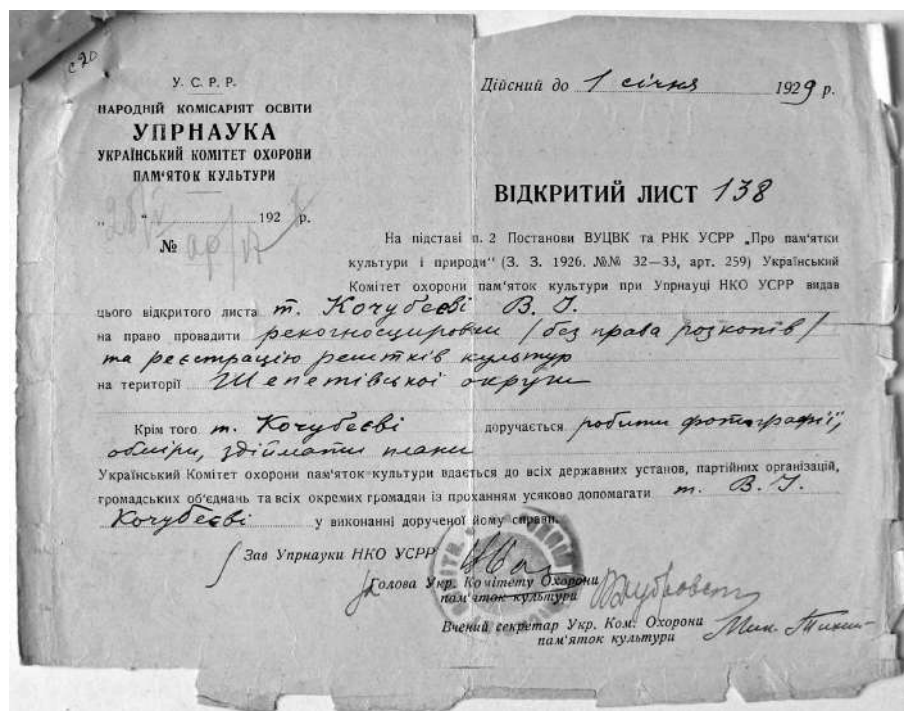

Рис. 1. Відкритий лист виданий на ім'я директора Шепетівського музею В. І. Кочубея [НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 526]

проведення розвідок і розкопок. Ця мета реалізовувалась за допомогою письмових звернень до місцевих виконавчих комітетів [12].

Ще однією функцією, яку виконував ВУАК для підтримки музейництва, було забезпечення археологічних експедицій радянської України відповідними кваліфікованими кадрами у разі нестачі їх на місцях, а також у випадку необхідності додаткового науково-методичного керівництва. Таку керівну й консультативну роль для Шепетівського округового краєзнавчого музею виконував дійсний член ВУАК Сергій Свиридович Гамченко, якого В. І. Кочубей і М. Д. Савицький вважали своїм учителем і наставником у царині археології [14].

Протягом другої половини 1920-х – початку 1930-х рр. за участі співробітників Шепетівського музею було досліджено понад півтори сотні археологічних пам'яток, культурна приналежність більшості з яких, на жаль, не була визначена авторами польових робіт. За вживаною впродовж 1920-х–1930-х рр. культурно-хронологічною періодизацією були обстежені пам'ятки кам'яної доби, доби енеоліту-бронзи, доби «скорчених кістяків», періоду «полів похоронних урн», «часів трупоспалення початку раннього доби середнього залізного віку», римського часу, слов'яно-руського періоду, XVII ст.

Провідною формою археологічного дослідження пам'яток у цей період були фіксація, рекогносцировки і розвідки (95 % від усієї кількості пунктів), що, головним чином, пояснювалось браком коштів на проведення систематичних стаціонарних розкопок, а також недостатнім досвідом проведення розкопок у В. І. Кочубея і М. Д. Савицького. Достеменно відомо, що розкопки за участі працівників Шепетівського музею були проведені на 8 археологічних місцезнаходженнях (5 %). Серед досліджених пам'яток переважали поховальні пам'ятки (кургани, курганні групи, курганні могильники/некрополі, безкурганні могильники – 75 %), також обстежувались стоянки/стації, поселення, городища, замки, фіксувались місцезнаходження гончарних печей і кам'яних хрестів.

Польові дослідження пам'яток старовини на Шепетівщині було розпочато 1927 р., коли С. С. Гамченко провів розкопки «курганних некрополів» неподалік м. Полонне і м. Шепетівська (Хмельницька обл.). Дослідження проводились на кошти Шепетівського музею й за участі його співробітників. В період з 22 липня по 4 серпня було розкрито два кургани могильника в околицях м. Полонне зі «скорченими кістяками», які С. С. Гамченко датував кінцем енеоліту початком доби міді-бронзи. 28-29 липня були розкопані три кургани Шепетівського могильника з «рештками трупоспалення часів курганних похоронних урн ранньої доби залізного періоду» [10]. Отримані внаслідок розкопок артефакти поповнили фонди Шепетівського музею, зокрема з досліджень курганного могильника неподалік м. Полонне до археологічної колекції установи надійшло 79 знахідок (кам'яні та крем'яні знаряддя праці, фрагменти неорнаментованої кераміки), заінвентаризовані під № 533-611, з досліджень Шепетівського могильника – 188 артефактів, занесені в опис під № 612-799 [10].

У 1928 р. В. І. Кочубей впродовж 17-25 серпня провів самостійні розвідки і «реєстрацію археологічних першоджерел» у Шепетівській окрузі, результати яких були опубліковані ним у «Записках Шепетівського наукового при УАН товариства» [7; 8]. Під час цих робіт В. І. Кочубей зафіксував і обстежив близько півсотні археологічних місцезнаходжень у Білогірському, Ізяславському, Нетішинському, Славутському районах Хмельницької області (за сучасним адміністративно-територіальним поділом) [20]. У 1928 р. під керівництвом С. С. Гамченка були продовжені розкопки курганного могильника неподалік Шепетівки, здійснено розкопки різночасових курганів в урочищі «Вигон» в околицях с. Лопушне (Ізяславський р-н) та неподалік с. Шельвів (Білогірський р-н).

З 27 серпня по 22 вересня 1929 р. М. Д. Савицький здійснив археологічне обстеження Судилківського району (територія сучасного Шепетівського р-ну). Впродовж 15 днів він оглянув 54 населені пункти з околицями й у 31 з них виявив археологічні місцезнаходження або ж випадкові археологічні знахідки. У звіті про дослідження 1929 р. М. Д. Савицький зазначав, що ним було обстежено й нанесено на карту: «городищ – 3, курганів – 294, фрагментів посуду – 50 (номенклатурних [профільних] – 11), виробів із каменю – 3, виробів із заліза – 1, виробів із міді – 1, кам'яних хрестів – 16». Внаслідок проведених польових досліджень фонди Шепетівського музею збагатились 16 артефактами. До інвентарної книги музею під № 1968-1983 були внесені: сокира-колун зроблена з дрібнозернистого сірого граніту, з полірованим лезом та боками, просвердлена; фрагмент вінця посуду слов'янського типу з «рудой» глини з домішкою піску; фрагмент вінця гончарного посуду з «чорно-попілястої» глини; фрагмент гончарного посуду з «рудой» глини з домішкою великих зерен кварцу; фрагмент денця миски з глини з домішкою великих зерен кварцу; фрагмент денця посуду з темно-сірого тіста з домішкою піску; фрагмент (лезо) полірованої сокири з сірого дрібнозернистого габро; сокира з чорного діориту просвердлена; втулкоподібний фрагмент булави з міді; фрагмент вінця ліпного посуду з домішкою великих зерен кварцу; фрагмент покритишки «рудавого» кольору з домішками кварцу; фрагмент покритишки «кавово-рудавого» кольору з домішками кварцу і «лосняку»; фрагмент денця ззовні червоного, зсередини – попілясно-сірого кольору з домішкою великих зерен кварцу; наконечник списа залізний; фрагменти денця «урн трупоспалення» [13].

В. І. Кочубей впродовж 10 вересня – 4 жовтня 1929 р. здійснив археологічне обстеження Старокостянтинівського району Шепетівської округи (сучасний Старокостянтинівський р-н Хмельницької обл.). За 27 днів дослідник оглянув 50 населених пунктів та їхні околиці, внаслідок чого було зафіксовано 52 кургани, 4 могильника, 2 поселення, городище. Під час обстеження було зібрано 195 одиниць підйомного матеріалу: 188 фрагментів кераміки, 2 кременні уламки, 3 вироби із заліза, 2 фрагменти скла [17].

Одним з найцікавіших відкриттів цієї дослідницької компанії стало виявлення й рятувальні розкопки (1–3 жовтня) могильника/некрополю часів «провінційальної римської культури» [черняхівської культури] у с. Баглаї. В. І. Кочубей так описував події, пов'язані із дослідженням пам'ятки: «в с. Баглаях довідався від Голови С/р, що в селі біля церкви, на глиниську, під час копання глини селянами, знаходять цілий «сірий» посуд, то-що. Оглядаючи глиниську, не трудно було на поверхні розпушеної землі помітити фрагменти посуду, виготовленого з гарно вимішаної глини немісцевого походження [...] автор, користуючись довготерміновим відкритим листом Упрнауки на розкопки археологічні в негайних випадках вирішив перевести тут археологічні розкопки, обмежуючись тим клаптиком непорушної частини глинища, що була під загрозою, й тим рятувати пам'ятник від загибелі» [18; Арк. 2]. Під час розкопок були отримані переважно керамічні знахідки, які В. І. Кочубей розподілив на кілька груп за ознаками форми й матеріалу: посуд вазоподібний (у більшості мініатюрки), гончарний з коричневої гарно вимішаної глини, інкрустований темно-коричневою масою; посуд вазоподібний світло-сірого кольору з немісцевої глини; посуд вазоподібний світло-сірого кольору з домішками кварцу; фрагменти посуду невизначеної форми з гарно вимішаної та відмученої глини рожевого кольору; фрагменти посуду з грубої глини, неохайно вимішаної, брунатного кольору (рис. 2) [18]. Окрім того, 1929 р.

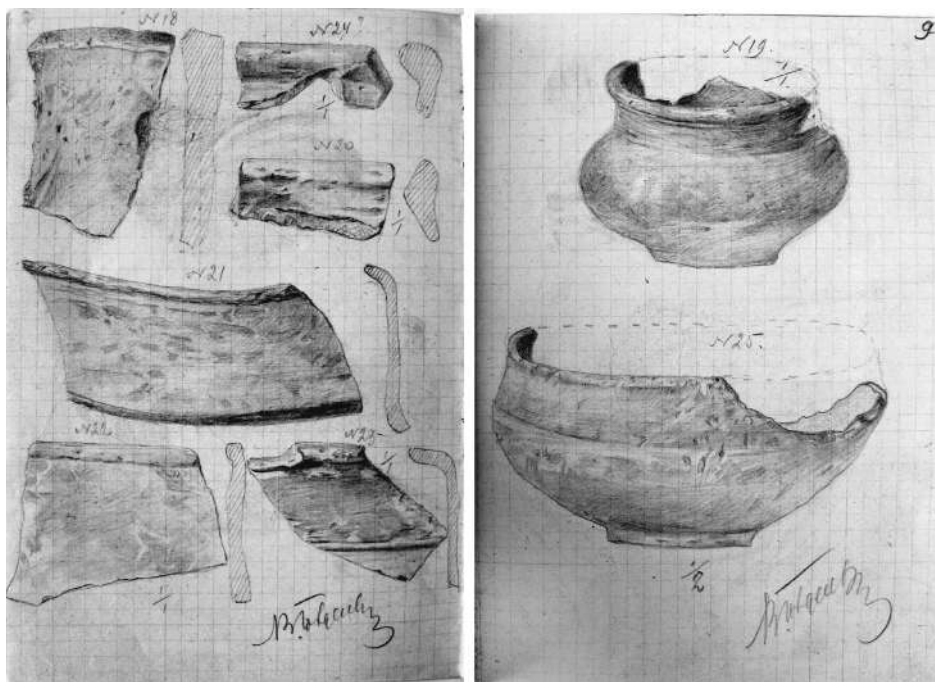

Рис. 2. Кераміка з розкопок 1929 р. у с. Баглаї (малюнки з щоденника В. І. Кочубея) [НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 529, арк. 8 зв, 9]

за участі співробітників Шепетівського музею під керівництвом С. С. Гамченка були проведені розкопки курганного могильника «часу скорчених кістяків» [доба бронзи] в урочищі «Вершина» неподалік м. Славута і багатошарового поселення в околицях с. Крупець (сучасний Славутський р-н) [9].

У період з 26 червня по 3 липня 1930 р. науковий співробітник Шепетівського музею М. Д. Савіцький провів розвідки у Ганнопільському районі (територія сучасного Славутського р-ну). Було обстежено з метою виявлення археологічних пам'яток понад 800 км² (37 сілрад, 113 населених пунктів), внаслідок чого

було виявлено і зареєстровано: 155 курганів, гончарна піч, 49 виробів із глини (номенклатурних – 12), 11 виробів із каменю. Фонди музею поповнились 23 артефактами заінвентаризованими під № 2278-2300, серед них: «5 глиняних прясельць, 8 намистин з глини та глиняного лупаку, 3 стятих конуси з дрібнозернистого габро, уламок сокири з діориту та макогончик з пісківця» [15].

Впродовж 6-10 вересня 1931 р. М. Д. Савіцький провів розкопки на виявленому ним же у 1929 р. курганному могильнику з 36 насипів «часів трупоспалення початку ранньої доби середнього залізного періоду» в урочищі «Косенька» в околицях с. Судилків (Шепетівський р-н). Були досліджені кургани № 21, 24 і 25 із використанням секторального й квадратного поділу насипів для зручності фіксації знахідок і поховань. Внаслідок проведених розкопок до археологічних фондів Шепетівського краєзнавчого музею поступило 114 номенклатурних речей, серед яких фрагменти кераміки, проколка з попелястого димчатого роговики, мініатюрна проколка з білого кварцу, фрагмент біконічної веретенниці з жовтої глини, уламок різця з півпрозорого димовика трикутної форми, кулеподібна галька, проколка з кварцу в формі трикутника, проколка з півпрозорого димовика, плоска галька, уламок шліфованого знаряддя із зеленувато-сірого, дрібнозернистого граніту, бокова скребачка з молочно-димчастого роговики, вугілля і земля з попелом і червоною глиною

з кострища, кулеподібний кавалок перепаленого граніту, вістря з прозорого кварцу, перепалений кремій, уламок різця-пилки з півпрозорого домовика, кальциновані кістки людини, залізна пряжка з язичком орнаментована радіальними заглибленнями, уламок дугастої скребачки з роговика зі слідами повторної обробки, уламок трикутної скребачки з напівпрозорого роговика, уламок акомодативної частини різця з напівпрозорого домовика, уламок пластини з грубозернистого граніту (гладилка) тощо [14].

Інформація щодо археологічних досліджень Шепетівського краєзнавчого музею, як власне й загальна інформація про діяльність установи після 1931 р., майже не відображена у масиві архівних документів, що збереглися до сьогодні. У цілому ж із урахуванням свідчень, які містяться у звітах музею, В. І. Кочубея, М. Д. Савіцького і С. С. Гамченка, динаміка польової археологічної діяльності Шепетівського музею має такий вигляд:

Рік	Кількість досліджених пам'яток
1926	0
1927	2
1928	56
1929	86
1930	20
1931	1

Слід зазначити, що розвиток музейної археології Шепетівщини корелюється із загальною періодизацією розвитку музейної археології радянської України 1920-х – початку 1930-х рр., у якій виділяється три етапи: перший – становлення і організація музейних осередків як центрів регіональної археології (1919–1923 рр.), цей етап позначився поодинокими польовими роботами, що проводились головним чином музеями з дореволюційною історією; другий – розквіт польової музейної археології (1924–1930 рр.) – час, коли більшість музеїв проводили розвідки, рекогносцировки та розкопки; третій – згасання археологічної діяльності музеїв радянської України через наступ на національну науку, масові репресії археологів-музейників, знищення осередків краєзнавства (1930–1936 рр.). Для Шепетівщини характерна лише та відмінність, що музей був утворений тут лише 1926 р., а відтак перший організаційний період тривав впродовж 1926/1927 р.

На жаль, через брак відповідного фінансування, кількість тогочасних публікацій, присвячених результатам археологічних досліджень Шепетівського музею другої половини 1920-х – початку 1930-х рр. була незначною. Зокрема, у «Записках Шепетівського наукового при УАН товариства» вийшли друком стаття С. С. Гамченка «Досліди археологічні р. 1927 на Шепетівщині» [4] та розвідки В. І. Кочубея «Археологічне обстеження берегів р. Гориня р. 1928» [7], «До реєстрації археологічних першоджерел на Шепетівщині» [8]. Інформація про розкопки курганного могильника неподалік м. Полонне міститься також у роботі С. С. Гамченка «Могильний некропіль біля ст. Полонного на Волині» [5] і на сторінках «Бюлетеня Шепетівського Наукового при УАН Товариства» [3].

Викладений матеріал дає можливість відтворити картину археологічних досліджень Шепетівського музею як конкретного, локального вияву розвитку музейної археології радянської України. Впродовж другої половини 1920-х – початку 1930-х рр. музей був осередком краєзнавчих досліджень регіону, у тому числі й археологічних. Наукова діяльність установи у сфері археології координувалась ВУАК, безпосередню керівничо-методичну роль під час розкопок на Шепетівщині виконував дійсний член ВУАК С. С. Гамченко. За участі директора музею В. І. Кочубея і наукового співробітника установи М. Д. Савіцького було досліджено більше ніж півтори сотні пам'яток, внаслідок чого було сформовано музейні фонди підвідділу археології. Провідною формою польових археологічних робіт були розвідки, що пояснювалось браком відповідного фінансування й досвіду розкопок у співробітників установи. Широкомасштабні розвідки були проведені в межах сучасних Білогірського, Ізяславського, Нетішинського, Полонського, Старокостянтинівського, Славутського, Шепетівського районів Хмельницької обл. На жаль, доля більшості археологічних матеріалів, здобутих дослідженнями другої половини 1920-х – початку 1930-х рр. лишається невідомою, вимагаючи подальших наукових досліджень регіональної історії археології.

Список використаних джерел та літератури:

1. Берковський В. Г. До історії розвитку краєзнавства на півночі Хмельниччини в 1920–1930-х рр.: Шепетівський окружний музей м. Славута / Владислав Георгійович Берковський // Україна від епохи УНР до початку ХХІ століття. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження І. А. Феценко-Чопівського УНР / Велика Волинь. – Житомир, 2009. – Вип. 41. – С. 180-191.
2. Берковський В. Г. Кочубей Володимир Іванович / В. Г. Берковський // Енциклопедія історії України. – К., 2008. – Т. 5. – С. 257.

3. Бюлетень Шепетівського Наукового при УАН Товариства. – 1928. – №2. – 8 с.
4. Гамченко С. С. Досліди археологічні р. 1927 на Шепетівщині / С. С. Гамченко // Записки Шепетівського наукового при УАН товариства. – 1929. – С. 3–7.
5. Гамченко С. С. Могильний некропіль біля ст. Полонного на Волині / С. С. Гамченко // Хроніка археології та мистецтва. – К., 1930б. – Ч. 1. – С. 27–31.
6. Інструкція про порядок відання та розподіл робіт між інспектурою охорони пам'яток культури Укрнауки НКО та Археологічним Комітетом Української Академії Наук // Охорона пам'яток культури на Україні. – Харків, 1927. – Зб. 1. – С. 152–153.
7. Кочубей В. І. Археологічне обстеження берегів р. Гориня р. 1928 / В. І. Кочубей // Записки Шепетівського наукового при УАН товариства. – Шепетівка, 1929а. – С. 8–17.
8. Кочубей В. І. До реєстрації археологічних першоджерел на Шепетівщині / В. І. Кочубей // Записки Шепетівського наукового при УАН товариства. – Шепетівка, 1929б. – С. 18–24.
9. Науковий архів Інституту археології (далі НА ІА НАНУ), ф. 3 (С. С. Гамченко), спр. 76, 48 арк.
10. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 116/28, 5 арк.
11. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 116/35, 1 арк.
12. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 258, 8 арк.
13. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 309/17, 11 арк.
14. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 309/21, 19 арк.
15. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 327/20, 12 арк.
16. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 431, 6 арк.
17. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 526, 23 арк.
18. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 527, 8 арк.
19. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 529, 35 арк.
20. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 530, 43 арк.
21. Нестеренко В. А. Етнонаціональний розвиток Славутчини в 20–30-ті роки ХХ століття / В. А. Нестеренко // Славута і Славутчина: минуле і сучасне. – Славута, 2003. – С. 47 – 56.
22. Нестуля С. І. Становлення Всеукраїнського археологічного комітету ВУАН (середина 1920-х рр.) / С. І. Нестуля. – Полтава: Археологія, 1997[1998]. – 102 с.
23. Потупчик М. В. З історії формування археологічної колекції музею / М. В. Потупчик, М. Є. Потупчик // Подільська старовина. – Вінниця, 1998. – С. 15–29. – Режим доступу: http://museum.vn.ua/articles/pod2/potupchik_m_v_potupchik_m_.html

Мар'ян Колос

магістрант

Львівського національного
університету ім. І.Франка

ЮРІЙ ПОЛЯНСЬКИЙ – ПЕРШИЙ ДОСЛІДНИК ЕПОХИ МУСТЬЄ В ПОДНІСТЕР'І

Стаття присвячена життю та діяльності відомого українського археолога, дослідника епохи палеоліту Ю. Полянського. Простежено доробки вченого, репрезентовано результати польових та кабінетних студій. Зроблено акцент на важливості його висновків та гіпотез.

Ключові слова: Ю. Полянський, середній палеоліт, геологія, фауністичні рештки, крем'яний інвентар.

Маловідомим є ім'я Юрія Полянського, визначного українського географа, геолога й археолога, проте серед науковців з проблем палеогеоморфології, стратиграфії плейстоцену, археології палеоліту України його геній завжди був шанованим і знаним, але... забороненим тоталітарним режимом під претекстом звинувачення в “націоналізмі”. Проте, історія ніколи не забуває працюючих і скурпульозних вчених, отже настав період відновити втрачену пам'ять та повернути призабуті здобутки дослідника.

Народився Ю. Полянський 6 березня 1892 р. у с. Жовтанці Кам'яно-Бузького району на Львівщині в сім'ї священника. Закінчивши середню школу він вивчав філософію у Віденському, а згодом – Львівському університетах. Після закінчення Першої світової війни брав активну участь у національно-визвольних змаганнях за встановлення ЗУНР (командував батареєю 4-го артполку Української Галицької Армії). Згодом розпочалася педагогічна та викладацька діяльність вченого; так з 1920 р. він – учитель географії та історії Академічної гімназії в Львові, у 1921–1923 рр. викладає географію в Українському таємному університеті, а в 1933–1937 рр. – основи антропології у Львівській греко-католицькій Богословській Академії. З 1928 р. він